

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Фізична культура і спорт сьогодні виконують різні соціально значущі функції. Тому держава будь-якої країни зацікавлена в розвитку як професійного, так і масового спорту. У більшості розвинених країн управління фізичною культурою і спортом (далі – ФКіС) здійснюється центральними державними органами виконавчої влади. Відмінність полягає у ступені децентралізації та фокусуванні певних повноважень у сфері державного управління галуззю ФКіС на рівні суб'єктів спортивних федерацій або інших територіально–адміністративних одиниць.

За структурою всі впроваджені моделі організації управління можна поділити на ті, що мають окреме міністерство, і структури, що функціонують без нього [1, с. 25]. У більшості європейських країн, які не мають самостійного спеціалізованого міністерства спорту, управління його розвитком (з обов'язковим об'єднанням спортивних федерацій) здійснюють на підставі трьох основних моделей, виокремлення яких здійснюється на базі особливостей статусу суб'єктів управління.

У низці країн управління здійснюється національним олімпійським комітетом і спортивною конфедерацією. Ключова роль при цьому відводиться конфедерації, що об'єднує федерації, асоціації та Союз спорту. Наприклад, у Німеччині управління здійснюється Німецькою спортивною спілкою та НОК Німеччини; у Данії – Данською конфедерацією спорту та олімпійським комітетом, що нині є єдиною організацією; у Норвегії – конфедерацією спорту та Олімпійським комітетом Норвегії; в Австрії – Австрійською федеральною спортивною організацією, що об'єднує всі спортивні організації та спілки (федерації) за видами спорту та НОК Австрії та ін. [2, с. 11].

У сучасних умовах дуже велику роль у розвитку фізичної культури і спорту в провідних країнах світу відіграють місцеві органи влади. Це характерно для всіх територіальних органів управління в різних державах: штатів, провінцій, округів, земель, воєводств, гмін, муніципалітетів, комун і громад. Причому йдеться про всі сфери фізкультурно–оздоровчої та спортивної діяльності, починаючи з фізичного виховання у школах, спорту для всіх і спорту вищих досягнень та завершуючи професійним спортом. При цьому слід відзначити національні особливості участі місцевих органів влади в розвитку фізичної культури і спорту. Майже в усіх країнах сучасної Європи

фізична культура і спорт посідають важливу частину життя всіх верств населення, зокрема у вищих і середніх освітніх закладах. Розвиток фізичного виховання в закладах освіти дає можливість мільйонам людей удосконалювати свої фізичні якості та рухові можливості, зміцнювати здоров'я і продовжувати творче довголіття.

У рамках другої моделі управління у сфері фізичної культури і спорту, де відсутнє окреме міністерство, вплив здійснюється громадською організацією – національним олімпійським комітетом. Подібна модель характерна для Бельгії, Італії, Люксембургу.

Третя модель управління галуззю фізичної культури і спорту здійснюється національними федераціями з видів спорту за координуючої участі держави. До таких країн належать Іспанія та Португалія. Однак приклади функціонування системи управління спортом без окремого міністерства не обмежуються країнами Європи. Наприклад, в Австралії управління сферою фізичної культури і спорту відбувається через Департамент прем'єр-міністра країни, до якого входить Департамент охорони здоров'я, що координується безпосередньо міністром охорони здоров'я та міністром спорту і здійснюють всебічну підтримку розвитку спорту, особливо на рівні місцевих територіально-адміністративних утворень, що сприяє залученню населення до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Крім того, з метою розвитку спорту та фізичної культури в цій країні створено низку інших установ, як-от Австралійський спортивний фонд, Національний спортивний інформаційний центр та Антидопінговий центр, а також Австралійську Спортивну комісію, яка є головною з перелічених, функціями якої є розробка й реалізація відповідних програм, організація науково-дослідної діяльності та робота з протидії вживанню допінгу, здійснення організації та надання послуг зі спортивної медицини та ін.

У більшості зарубіжних країн є Міністерство, однією з функцій якого є адміністрування сфер спорту та фізичної культури. У межах Європейської моделі організації фізкультурно-спортивної діяльності можна виокремити дві групи країн, які різняться залежно від ступеня державної участі в управлінській діяльності. Першу групу країн становлять ті, які мають на федеральному рівні самостійний спеціалізований орган державного управління спортом. До них належать: Франція (Міністерство молоді та спорту), Велика Британія (Міністерство у справах спорту), Люксембург (Міністерство фізичного виховання і спорту), Норвегія (Міністерство спорту і культури), Португалія (Державний секретаріат спорту), Угорщина (Національний комітет фізичної культури і спорту), Польща (Міністерство спорту і туризму). Найбільш наочним є досвід Великої Британії, в якій управління спортом здійснюється Департаментом з питань цифрових

технологій, культури, ЗМІ та спорту (The Department for Digital, Culture, Media and Sport – DCMS), що є структурним підрозділом уряду країни. Департамент очолює Держсекретар, якому допомагають Міністр культури, творчих індустрій і туризму та Міністр спорту. Департамент координує роботу низки недержавних установ: органу ліцензування футболу, Олімпійського комітету, дистриб'ютора олімпійських лотерей, організації «Спорт Англії», організації «Спорт Великої Британії», Антидопінгового центру, Національної адміністративної ради та професійних ліг (футболу, тенісу, регбі, автоспорту, баскетболу, боксу тощо). Загалом департамент координує 45 інституцій, серед яких до сфери фізичної культури та спорту належать шість [3, с. 12].

Поряд із департаментом існує окрема установа – Комітет культури, засобів масової інформації та спорту, діяльність якого пов'язана з контролем за витратами, управлінням і політикою Департаменту культури, засобів масової інформації та спорту і пов'язаними з ним громадськими організаціями. Вплив на фізичну культуру мають також відділ освіти та відділ здоров'я, який розробляє відповідні програми та рекомендації.

Таким чином, європейські моделі управління фізичною культурою і спортом окрім державних структур передбачають активну участь у виробленні та реалізації відповідної політики інститутів громадянського суспільства, що спеціалізуються на питаннях фізичної культури і спорту, входять до функціонально-допоміжної структури системи організації управління відповідної ланки. При цьому принцип їхньої взаємодії з органами держави та місцевого самоврядування залишиться незмінним для реалізації всіх напрямів розвитку сфер фізичної культури і спорту в країні, що передбачають пропорційний розвиток професійного, масового та спорту вищих досягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленюк Ж. В. Механізми державного управління у сфері фізичної культури та спорту в умовах повоєнної відбудови України. Дисертація кандидата наук. Київ. 2023. 208 с.
2. Пасічник Д. В. Закордонний досвід управління суб'єктами масового спорту. Кваліфікаційна робота. Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький. 2021. 80 с.
3. Синиця Т.О., Синиця С.В. а ін. Інноваційні моделі фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових програм у закладах загальної середньої освіти: досвід США. Педагогічні науки. 2023. № 81. С. 11–20.